

Artykuł pochodzi z archiwalnych zasobów firmy EKO-KONSULT sp. z o.o. 80-557 Gdańsk,
ul. Narwicka 6.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Korzystanie za zgodą firmy EKO-KONSULT biuro@ekokonsult.pl

Kwartalnik „Problemy Ocen Środowiskowych” wydawany cyklicznie w latach 1998 – 2012, przez EKO-KONSULT był jedynym wydawnictwem w Polsce, poświęconym wyłącznie ocenom środowiskowym planowanych inwestycji oraz strategicznym ocenom oddziaływania na środowisko. Dla praktyków OOS, ale również dla osób początkujących może nadal stanowić wartościowe źródło wiedzy np. w zakresie prezentowanych case study i przeglądu stosowanych metodyk - w tym kontekście znaczna część artykułów zachowuje sporo aktualności.

William J. Couch

Partycypacja społeczna w ocenach oddziaływania na środowisko dużych inwestycji w Kanadzie

Część I

Wprowadzenie

Kanada jest krajem olbrzymich kontrastów geograficznych i o stosunkowo niewielkim zaludnieniu. W rzeczywistości można mówić tu o „dwóch środowiskach”. Większość terytorium Kanady leży w północnych, rzadko zaludnionych szerokościach geograficznych o bardzo wrażliwych ekosystemach. Jednakże większość Kanadyjczyków zamieszkuje na bardziej umiarkowanym południu - w pasie 200 km od granicy Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. Każdy region tego zróżnicowanego kraju, pokrywającego połowę kontynentu, ma swoje ekonomiczne i społeczne potrzeby. Zaspokajaniu tych potrzeb służy federalna struktura kanadyjskiego rządu. Rząd federalny zajmuje się sprawami dotyczącymi całego kraju, a 10 rządów prowincji rozwiązuje ich problemy. Każda prowincja ma ministra odpowiedzialnego za środowisko naturalne.

Po drugiej wojnie światowej uprzemysłowione gospodarki weszły w nową fazę błyskawicznego wzrostu i zmian, które skutkowały wzrastającą złożonością oddziaływań środowiskowych. W latach 60-tych negatywne środowiskowe skutki wzrostu były już ewidentne: nowe związki chemiczne zaczęły powodować alarmujące implikacje zdrowotne, degradację wód i lasów, nieprzyjemne miasta z zanieczyszczonym powietrzem. Światłe umysły zdawały sobie sprawę również z ekonomicznych kosztów tych oddziaływań. Politycy amerykańscy opracowali sposób rozwiązywania tego typu problemów, nazywany Oceną Oddziaływania na Środowisko (OOS). Na OOS składają się: zbieranie i analizowanie danych biofizycznych i społecznych, w celu podjęcia decyzji, czy proponowany projekt (inwestycja) jest rzeczywiście potrzebny; analizowanie alternatywnych sposobów osiągnięcia jak najlepszych rezultatów; opis istniejącego stanu środowiska oraz proponowanej inwestycji; prognoza skutków środowiskowych związanych z inwestycją oraz bezpośrednich implikacji społecznych, a także plany złagodzenia oddziaływań negatywnych; plan monitoringu w celu kontrolowania pozostałych oddziaływań, których uniknąć i złagodzić już się nie da. Amerykańska *Ustawa o Polityce Środowiskowej (National Environmental Policy Act - NEPA)* (1970) ustanowiła pierwszą w świecie procedurę OOS.

Przywódcy kanadyjscy doskonale zdawali sobie sprawę z wartości OOS i pracowali nad nią w czasie, gdy NEPA wchodziła w życie. W tym właśnie czasie, nie tylko rząd federalny, ale również każda prowincja opracowały swoje własne procedury OOS. Jak to często miało miejsce w przeszłości, rząd federalny jako pierwszy odpowiedział na społeczne zapotrzebowanie w tym względzie, a rozwiązania federalne zostały przeniesione i adaptowane w trakcie bieżącej współpracy z prowincjami.

Federalna procedura OOS została opracowana i przyjęta dwoma rozporządzeniami rządu (1973 i 1977). *Rozporządzenie w sprawie wytycznych dla prowadzenia ocen i przeglądów środowiskowych („The Environmental Assessment and Review Process Guideline Order”)* (1984) osadziło proces OOS na bardziej trwałych podstawach prawnych. W 1992 roku rząd kanadyjski przeprowadził uchwalenie aktu prawnego nadrzędnej rangi w tym zakresie - *Kanadyjską Ustawę o Ocenach Środowiskowych (Canadian Environmental Assessment Act)*, ustawa ta weszła w życie w 1994 roku.

Kanadyjska praktyka OOS jest wpisana w kanadyjski system rządowy i jego federalną strukturę. Federalne i prowincjonalne rządy prowadzą OOS w ramach własnych, ustanowionych konstytucyjnie, zakresów odpowiedzialności. W południowej Kanadzie prowincje mają w swojej jurysdykcji: zasoby naturalne (np. lasy, wody i gospodarka przestrzenna), transport i sprawy komunalne. Rząd federalny jest odpowiedzialny za:

1. przedsięwzięcia departamentów federalnych;
2. projekty (inwestycje) realizowane na terenach federalnych (np. parki narodowe, bazy wojskowe, rozległe tereny na północ od równoleżnika 60°N, gdzie rząd federalny sprawuje pełną jurysdykcję i pełni funkcję taką jak rząd prowincji);
3. projekty realizowane z funduszy federalnych;
4. projekty wymagające federalnych zezwoleń i licencji.

Łatwa do przewidzenia jest zatem ogromna ilość wzajemnych oddziaływań pomiędzy dwoma poziomami rządowymi: federalnym i prowincjonalnym.

Zasadniczą rolę w kanadyjskim OOS odgrywa partycypacja społeczna. Ponieważ poważne oddziaływania środowiskowe mogą być bardzo „demokratyczne” (powszechnie odczuwalne), obywatele chcą wiedzieć, kiedy dany projekt (inwestycja) może stanowić zagrożenie dla ich zdrowia, miejsc pracy, domów, miejsc rekreacji i obszarów cennych krajobrazowo. Kanadyjczycy kultywują północnoamerykańską tradycję spotkań w ratuszu miejskim, w trakcie których spodziewają się usłyszeć o ważnych sprawach, propozycjach, projektach, mogących mieć wpływ na ich społeczność lokalną, zadają pytania, dyskutują i opuszczają spotkanie usatysfakcjonowani, że wszystko będzie odpowiednio przeprowadzone. Nigdy nie podzielali oni europejskiego zaufania do ekspertów. Lokalny farmer, czy też myśliwy - rdzenny mieszkaniec danego terenu może posiadać znacznie głębszą wiedzę o lokalnych zasobach i środowisku niż przybyły z zewnątrz ekspert legitymujący się długą listą akademickich osiągnięć. Problemy z ekspertami wzrosły z powodu innych wypadków w Ameryce Północnej pod koniec lat 60-tych i na początku 70-tych, tj. na samym początku stosowania OOS. W Stanach Zjednoczonych eksperci popełnili

zasadnicze błędy, a później zwodzili opinię publiczną w sprawach wojny wietnamskiej i afery Watergate.

W przypadku ogromnej większości projektów (inwestycji) władze kanadyjskie prowadzą OOS podobnie do praktyk stosowanych w innych uprzemysłowionych krajach demokratycznych. Dla małych projektów (inwestycji) wnioskodawca przeprowadza OOS w konsultacji z Ministerstwem Środowiska. Inwestorzy używają różnego rodzaju technik, np. list sprawdzających, macierzy lub zwykłych notatek wpinanych do segregatora; zależnie od tego, co jest najlepsze, aby wykonać ocenę i udokumentować jej wyniki. Dla większych projektów (inwestycji) wykonuje się bardziej systematyczne analizy. W federalnej procedurze OOS wyróżnia się dwa definiowane przez prawo rodzaje inwestycji. Dla **dużych projektów** (inwestycji) - w przypadku których doświadczenie wykazuje, że może zaistnieć poważne oddziaływanie na środowisko, co mogłoby się wiązać z przeglądem dokonywanym przez *Komisję Ocen Środowiskowych* - prowadzone są bardziej usystematyzowane *Kompleksowe Studia i Analizy*. **Mniejsze projekty** (inwestycje) wymagają mniej złożonego udokumentowanego przeglądu, nazywanego „*screeningiem*”, przy którym inwestor może zastosować jedną z technik wspomnianych powyżej. Wszystkie federalne raporty OOS są wyszczególnione w Internecie, a kopie przeglądów OOS są dostępne na żądanie. Każdego roku przeprowadzanych jest 5 000 ÷ 9 000 federalnych OOS. Pomimo faktu, że analizy prowadzone w OOS są publicznie dostępne, władze zachęcają inwestorów do konsultacji społecznych na wczesnych etapach projektowania inwestycji. Zaskoczona i wrogo nastawiona opinia publiczna może ujawnić swoje negatywne nastawienie po pewnym czasie, co może oznaczać przestoje i straty finansowe lub nawet zaniechanie inwestycji. Jak przedstawiono w studiach przypadków (Część II), wczesne konsultacje społeczne są elementem dobrego zarządzania finansowego.

Komisja Ocen Środowiskowych: polityka i praktyka

Istnieje niewielka liczba projektów (inwestycji) federalnych (2 ÷ 5 rocznie) wymagających ze względu na swoją specyfikę bardzo szczególnej oceny. Rząd kieruje takie projekty do Komisji Ocen Środowiskowych (Panelu) dla przeprowadzenia przeglądu publicznego, kiedy uzna, że wywołać one mogą znaczące efekty środowiskowe z uwagi na poziom szkodliwości potencjalnego oddziaływania lub jego skalę - w połączeniu z ryzykiem, czasem lub częstotliwością występowania, nieodwracalnością i nieprzewidywalnością. Projekty te są zazwyczaj bardzo kontrowersyjne. Prowincje dysponują własnymi ciałami będącymi odpowiednikami Komisji, dokonującymi przeglądu projektów w zakresie ich jurysdykcji.

Formuła Komisji jest jedną z najwartościowszych innowacji wprowadzonych do kanadyjskiej administracji po drugiej wojnie światowej, przyczyniając się do demokratyzacji procesu decyzyjnego. Procedura Komisji stosuje się do dwóch aksjomatów udanej partycypacji społecznej:

- urzędnicy tylko wówczas powinni zabiegać o udział społeczeństwa, jeśli rzeczywiście chcą wysłuchać opinii publicznej (tzn. jeśli decyzja już zapadła za zamkniętymi drzwiami, nie powinno się zwodzić opinii publicznej zapraszaniem jej do debaty);
- Komisja musi prowadzić przegląd zgodnie z procedurą, co pozwoli zarówno dokonać sprawiedliwej oceny, jak i dać pełne przekonanie, że tak się stało (tzn. społeczeństwo po przeprowadzonym przeglądzie będzie przekonane, że zostało potraktowane uczciwie).

Komisja podjęła i odpowiedziała na wiele drażliwych kwestii we wszystkich zakątkach Kanady angażując się w niezliczone problemy środowiskowe, społeczne oraz administracyjne. Udało się odpowiednio rozwiązać problemy potrzeb i rozwiązań alternatywnych, stworzyć odpowiednie relacje robocze pomiędzy urzędnikami wszelkich instancji a ludnością miejscową, dokonać przeglądu wpływu oddziaływań na wszystkie komponenty środowiska, zająć stanowisko w zakresie efektów kumulowanych, planowania przestrzennego, zrównoważonego rozwoju i oceny ryzyka oraz pomóc w określeniu polityki środowiskowej w sytuacjach, gdy nie była ona wcześniej formułowana.

Kiedy rząd zdecyduje, że dany projekt (inwestycja) poddany zostanie przeglądowi publicznemu, Minister Środowiska powołuje niezależną 3 ÷ 6 osobową Komisję składającą się z osób nie związanych z rządem oraz wydaje jej specyfikację problematyki oceny. Jako że projekty w południowej Kanadzie zazwyczaj podlegają jurysdykcji rządów prowincjonalnych, federalny i prowincjonalny Minister Środowiska wspólnie powołują członków Komisji, odpowiedzialnych przed każdym z ministrów. Ponieważ członkowie Komisji nie są pracownikami rządowymi, zdają sobie sprawę, że po zakończonym przeglądzie (po przeprowadzeniu oceny) wrócą do swoich miejsc pracy. Ci niezależni, szanowani eksperci nie są w żaden sposób zainteresowani realizacją inwestycji, a są zdecydowanie zainteresowani właściwym wykonaniem swojego zadania w celu zachowania własnej zawodowej reputacji. W częstych sytuacjach silnych napięć członkowie Komisji oraz ich sekretariat, szybko rozwijają silny *esprit de corps* i bliskie więzi osobiste. Skromna, ale bardzo profesjonalna obsługa administracyjna Komisji zapewniana jest przez *Kanadyjską Agencję Ocen Środowiskowych (CEAA)* - organ rządowy odpowiedzialny za nadzór nad wykonaniem *Kanadyjskiej Ustawy o Ocenach Środowiskowych* oraz pokrewne zagadnienia, takie jak usługi doradcze względem Ministerstwa, rozwój polityki w tym zakresie oraz

reprezentowanie rządu federalnego w kraju i za granicą. Sekretariat zawsze przyjmuje rolę podrzędną, wspomagającą Komisję.

Komisja, wspomagana przez Sekretariat, przygotowuje *Wstępne Wytyczne do Przygotowania Raportu Oddziaływania na Środowisko (Raport Oddziaływania na Środowisko - ROS = Environmental Impact Statement – EIS)*. *Wstępne Wytyczne* zawarte są zazwyczaj na 10 ÷ 20 stronach i zawierają listę zagadnień, które inwestor powinien poddać analizie w EIS. Sekretariat przygotowuje listę adresową, uzupełnianą w miarę pojawiania się nowych zainteresowanych stron oraz zajmuje się wysyłką *Wstępnych Wytycznych* zgodnie z tą listą, np. do organizacji społecznych, mediów i osób fizycznych mieszkających na obszarze objętym projektem. Organizacje ekologiczne są zawsze zapraszane na samym początku prowadzenia przeglądu przez Komisję - co często zapobiega potencjalnym konfliktom oraz pomaga znaleźć właściwe rozwiązania na wczesnych etapach planowania. Prace Komisji przewidują publiczne określenie zakresu przeglądu („scoping”). Celem *scopingu* jest oszczędność czasu i pieniędzy poprzez identyfikację najistotniejszych zagadnień do przeanalizowania w ROS. Zazwyczaj biorą w nim udział: inwestor, przedstawiciele federalnego i lokalnego Ministerstwa Środowiska, reprezentanci władz lokalnych, krajowe, regionalne i lokalne organizacje ekologiczne oraz zainteresowani obywatele. Komisja zajmuje się wszystkimi zagadnieniami, a następnie wydaje inwestorowi ostateczne *Wytyczne dla Przygotowania Raportu Oddziaływania na Środowisko (ROS)*.

Inwestor może przygotowywać ROS tak długo, jak uzna to za konieczne. Może wykonać go własnymi siłami, może też wynająć specjalistyczną firmę konsultingową. W czasie przygotowywania ROS inwestor często konsultuje się z opinią publiczną w celu uniknięcia ewentualnych nieporozumień. Rozsądni inwestorzy zdają sobie sprawę, że otwarta konsultacja społeczna jest dobrym przedsięwzięciem, mogącym zapobiec w przyszłości stratom w powodu przestojów.

Gdy inwestor ukończy sporządzanie ROS, przedkłada go Komisji. Sekretariat Komisji wyklada do wglądu ROS i inne związane dokumenty w dostępnym publicznie miejscu (np. lokalnym ratuszu, bibliotece) i w miejscu rozpatrywanej lokalizacji inwestycji. Inwestor przygotowuje *Streszczenie ROS* w języku niespecjalistycznym przeznaczone do upowszechnienia. Ostatnimi czasy inwestorzy przygotowują ROS na płytach CD, a *Streszczenia ROS* na kasetach wideo w celu obniżenia kosztów szerokiej dystrybucji. Sekretariat organizuje przegląd ROS przez agencje techniczne, takie jak federalne i prowincjonalne Ministerstwo Środowiska. Każda organizacja, lokalne władze oraz

indywidualni obywatele mogą złożyć pisemne wnioski. Partycypacja społeczna może być dodatkowo zapewniana szeroką gamą środków, np. poprzez lokalne audycje telewizyjne.

W Kanadzie żyje około pół miliona rdzennych mieszkańców, posiadających konstytucyjnie zagwarantowane prawa na terenach pokrywających dużą część kraju. Uznaje się, że utrzymują oni specjalne relacje społeczne, ekonomiczne i duchowe ze środowiskiem naturalnym. Wiele dużych projektów pozyskiwania zasobów odbywa się na terenach zamieszkałych przez rdzenną ludność, prowadzącą tradycyjny styl życia, tj. łowiectwo, rybołówstwo, itp. Ponieważ projekty takie mogą zniszczyć ich „kruche” społeczności poprzez zalew osadników z południa, w przeglądzie prowadzonym przez Komisję są oni przedmiotem szczególnej uwagi (*patrz Przykład 3 - Część II*). *Streszczenia ROS* oraz *Raportu Komisji* są często tłumaczone na ich języki. Ponadto w Komisji mogą zasiadać członkowie tych społeczności, wnosząc własne doświadczenia w ocenie określonych zagadnień. Komisja może poprosić ich o zawarcie w *Raporcie* wynikającej z ich tradycji wiedzy. Spotkania mogą być tłumaczone i aranżowane w celu ich mniejszej formalności i adaptowane do tradycji lokalnych, np. członkowie z południa nigdy nie noszą standardowych uniformów urzędników (garnituru, białej koszuli i krawata).

Jak tylko *ROS* zostanie złożony, *Sekretariat* organizuje otwarte spotkania. Na długo przed spotkaniami *Sekretariat* zbiera wszystkie dokumenty i wysyła *Zestawienie Pisemnych Wniosek* do każdego umieszczonego na liście adresowej. Komisja stara się uniknąć tworzenia atmosfery zagrożenia. Przesłuchania publiczne zazwyczaj odbywają się w ogólnie znanych miejscach publicznych, jak ratusz, szkoła, czy miejscowy hotel. Wszystkie dokumenty są dostępne na miejscu podczas zebrania. Zapewniona jest darmowa kawa. W spotkaniu biorą udział: inwestor, urzędnicy ministerialni, władze lokalne, grupy kościelne, osoby prywatne i media. Inwestor, a następnie eksperci techniczni rozpoczynają zebranie przedstawiając swoje stanowiska. Panel określa czas zebrania tak, aby każdy mógł w pełni w nim uczestniczyć. Sekretariat przygotowuje listę wystąpień. Każdy mówca ma 20 do 30 minut tj. 10 minut na wypowiedź, reszta czasu przeznaczona jest na pytania i odpowiedzi. Stosując reguły praktyki parlamentarnej, każdy może każdemu zadawać rzeczowe pytania. Nie ma tu mowy o krzyżowym ogniu prawniczych pytań, gdyż zadaniem Komisji jest analiza faktów naukowych nie krępowana technikami prawniczymi, które mogłyby wprowadzać w błąd uczestników odciągając ich od meritum sprawy.

Kiedy Komisja jest usatysfakcjonowana wynikami przesłuchania, powraca do analizy *ROS*, jego przeglądów technicznych i zebranych uwag, a następnie sporządza własny Raport. Przygotowywanie raportu jest jedyną niejawną częścią procesu przeglądu

publicznego. Raporty Komisji są dokumentami o dużej mocy. Zbierają one ogromne ilości informacji technicznych oraz opinii społecznych i syntetyzują je do postaci przejrzyste napisanego dokumentu (35 ÷ 70 stron) przeznaczonego do szerokiego upublicznienia. Raport zawiera streszczenie informacji wyjściowych, analizy poszczególnych zagadnień, zakres podejmowanych działań w czasie przeglądu oraz jasne zalecenia dla dalszych działań rządowych. Wszystkie Raporty są drukowane w języku francuskim i angielskim oraz w jednym z języków rdzennej ludności.

Komisja przedkłada Raport Ministrowi Środowiska. Raport jest dokumentem publicznym. Rząd musi ustosunkować się do Raportu na piśmie.

Ponieważ przesłuchania publiczne organizowane przez Komisję są powszechnie dostępne, duch zaufania obejmuje pozostałych uczestników procesu niezależnie od ich nastawienia do projektu. Pomaga to rozładować napięcie wśród upórczywych antagonistów po przedstawieniu przez Komisję swoich zaleceń. Nawet, gdy ludziom nie podobają się wnioski Komisji, większość z nich opuszcza spotkanie z poczuciem, że przegląd zagadnień związanych z projektem został przeprowadzony w sposób sprawiedliwy.

Komisja Oceny Środowiskowej: trendy i koszty 1974-95

W latach 1975–1995 do Ministra Środowiska złożono 75 wniosków do przeprowadzenia przeglądu przez Komisję. Minister powołał 69 Komisji do przeglądu 79 projektów (UWAGA: niektóre wnioski składały się z więcej niż jednego projektu). Komisje przeprowadziły 45 przeglądów. Dwadzieścia cztery projekty zostały albo wycofane przez inwestora albo nadal nie są realizowane.

Na przełomie lat 70-tych i 80-tych Komisje wykonały serie przeglądów megaprojektów arktycznych związanych z poszukiwaniem i wydobywaniem ropy naftowej i gazu ziemnego. Inwestycje prowadzone w tak surowym klimacie i tak delikatnym środowisku wymagają tzw. „inżynierii heroicznej” oraz muszą wykazać dużą ostrożność w stosunku do rdzennej ludności zamieszkującej odległe osady, nie narażone wcześniej na tak znaczny kontakt z osadnikami z południa. Po spadku cen ropy i gazu większość z tych projektów została zaniechana ze względów ekonomicznych. Obecnie większość przeglądów ma miejsce na południu kraju i wiąże się z tworzeniem mieszanych federalno-prowincjonalnych Komisji.

Podział przeprowadzonych przez Komisje przeglądów na poszczególne branże przedstawia się następująco:

- energetyka

16

- górnictwo 13
- transport 12
- odkażanie (*decontamination*) 4
- przemysł 3
- inne 4.

Komisje zdecydowały o zatwierdzeniu do realizacji 26 projektów, 12 do realizacji po modyfikacji, a 7 projektów odrzuciły. Komisje zaleciły realizację bez lub z modyfikacjami 20 projektów złożonych przez sektor prywatny, z czego z 8 zrezygnowano z powodu spadku cen lub wyższych niż przewidywano kosztów eksploatacyjnych.

Czas i pieniądze są czynnikami istotnymi dla sektora prywatnego i decydentów rządowych. Przeciętny przegląd typu „*screening*” trwa 9 dni, *Kompleksowe Studia i Analizy* – 11 miesięcy, przegląd dokonywany przez Komisję - 34 miesiące. Ponoszony przez inwestora średni koszt „*screeningu*” wynosi 3 019 \$, a *Kompleksowych Studiów i Analiz*– 22 800 \$.

W latach 1974–1995 *Kanadyjska Agencja Ocen Środowiskowych* i jej poprzednik *Federalne Biuro ds. Przeglądów Ocen Środowiskowych* (Federal Environmental Assessment Review Office) wydało 26,9 milionów \$ na wszystkie przeglądy Komisyjne (dane w dolarach kanadyjskich wg kursu z 1986r.). Koszty obejmowały: koszty utrzymania Sekretariatu, diety członków Komisji, wydatki na konsultacje społeczne, koszty wydawnicze. Koszt pojedynczej Komisji wahał się od 16 000 \$ do 5 000 000 \$, ze średnią wynoszącą 530 000 \$. Średnie koszty przeglądu Komisijnego wynosiły 762 900 \$ dla projektów federalnych, a 426 600 \$ dla projektów z sektora prywatnego. Aby w pełni docenić opłacalność tych przeglądów, należy je rozpatrywać w zestawieniu z kosztami inwestycyjnymi projektów. Koszty inwestycyjne projektów ocenianych przez Komisję wahały się od 530 000 \$ do 13 000 000 000 \$, ze średnią 909 000 000 \$. Udział procentowy kosztów przeglądów w kosztach inwestycyjnych wahał się od 0,0025% do 5,7%, ze średnią 0,06%.

Jak wynika z definicji, każdy projekt rozpatrywany przez Komisję jest szczególnym przypadkiem, różniącym się zarówno od innych projektów realizowanych przez rząd, jak i pozostałych projektów. Pomimo tego, w celu przedstawienia sposobu działania Komisji, poniżej przedstawione zostały trzy projekty z ostatnich lat. Zlokalizowane były one w różnych częściach Kanady, wystąpiły tam różnego rodzaju problemy środowiskowe i różne uwarunkowania społeczne. Były to:

- Przypadek 1: Projekt rozbudowy portu w Quebec (1984r.)
- Przypadek 2: Projekt oczyszczenia portu w Halifax (1993r.)

- Przypadek 3: Projekt Północnej Centralnej Linii Przesyłowej (Północna Manitoba) (1993r.).

Przypadki 1 i 2 dotyczyły uprzemysłowionego południa. Zawierały one zagadnienia, które mogą być również przedmiotem rozpatrywania w rozwiniętych gospodarkach krajów leżących w klimacie umiarkowanym, takich jak Unia Europejska, krajów aspirujących do UE i wielu krajów przechodzących obecnie procesy transformacji rynkowej. Przypadek 3 dotyczy sytuacji, które mogą mieć miejsce na niektórych obszarach Europy Zachodniej i Środkowej, w północnej Skandynawii lub na wielu obszarach Rosji. Pokazuje on w jaki sposób Komisja uniknęła potencjalnej poważnej konfrontacji pomiędzy nie cieszącym się dobrą opinią dużym zakładem państwowym a podstawowymi potrzebami dziewięciu małych, odizolowanych społeczności, których członkowie prowadzą tradycyjny styl życia.

Dr William J. Couch,
Canadian Environmental
Assessment Agency